

Teories artístiques contemporànies

Codi: 100569

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500239 Història de l'Art	OT	3	0
2500239 Història de l'Art	OT	4	0

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Nuria Llorens Moreno

Correu electrònic: Nuria.Llorens@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

Bons hàbits de lectura. Coneixement de l'anglès a nivell lector.

Objectius

En aquesta assignatura farem un recorregut al llarg de la història del pensament contemporani sobre les arts. Parlem d'arts i de teories artístiques en plural, perquè a classe abordarem l'estudi del pensament sobre les arts plàstiques, les arts de l'escena, les decoratives, la fotografia i el cinema, enteses com un tot, amb l'objecte de traçar un panorama global de l'evolució del pensament artístic de l'avantguarda. L'objectiu del programa consisteix a oferir-vos una sèrie d'eines per comprendre els trets característics de la cultura artística contemporània i a introduir-ne, al seu torn, noves claus d'interpretació. L'assignatura cerca promoure l'anàlisi crítica i el debat sobre les qüestions, els temes i les obres estudiades al llarg del curs, així com la reflexió sobre la seva empremta en la cultura i la societat del nostre temps.

Competències

Història de l'Art

- Aplicar el domini de l'instrumental crític i metodològic fonamental per comprendre i narrar la història de l'art i per reflexionar sobre la professió de l'historiador de l'art.
- Aplicar metodologies científiques pròpies de la disciplina de la història de l'art
- Demostrar que es coneix la història de les idees artístiques i els principals corrents teòrics que han impulsat la reflexió sobre l'art, el cinema, els seus creadors i el seu públic al llarg de la història.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Expressar coneixements específics sobre l'origen, l'evolució i els diversos camps d'estudi de la història de l'art, així com sobre els temes, el vocabulari i els debats clàssics i actuals de la disciplina.
- Generar propostes innovadores i competitives en la recerca i en l'activitat professional.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia

- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Reconèixer la problemàtica, el vocabulari i els conceptes fonamentals de la teoria de l'art i del cinema.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar críticament conceptes bàsics de teoria artística i cinematogràfica i la seva evolució al llarg de la història.
2. Analitzar els creadors d'un fenomen artístic en un determinat context cultural.
3. Analitzar els debats clàssics i actuals de la disciplina.
4. Analitzar els receptors d'un fenomen artístic en un determinat context cultural.
5. Analitzar les idees artístiques sobre un fenomen artístic en un determinat context cultural.
6. Analitzar les idees artístiques sobre un fenomen artístic, els seus creadors i els seus receptors en un context cultural determinat.
7. Aplicar els coneixements iconogràfics a la lectura de la imatge artística
8. Aplicar els coneixements sobre idees estètiques i teoria de l'art en l'anàlisi de la imatge artística
9. Buscar, seleccionar i gestionar informació de manera autònoma tant en fonts estructurades (bases de dades, bibliografies, revistes especialitzades) com en informació distribuïda a la xarxa
10. Coordinar equips de treball, desenvolupant habilitats de resolució de conflictes i presa de decisions
11. Demostrar el coneixement de metodologies científiques, fonts i teoria de l'art en la lectura, la crítica i la interpretació formal, iconogràfica i simbòlica de qualsevol imatge artística o cinematogràfica
12. Diferenciar les teories artístiques sobre un fenomen artístic, els seus creadors i els seus receptors en un context cultural determinat.
13. Estimular la creativitat i fomentar idees innovadores.
14. Identificar les idees principals i les secundàries i expressar-les amb correcció lingüística
15. Interpretar conceptes fonamentals de teoria artística amb esperit crític.
16. Interpretar i comunicar els continguts d'un text de teoria artística i cinematogràfica.
17. Participar en debats sobre fets històrics respectant les opinions d'altres participants.
18. Saber exposar amb eficàcia els coneixements, oralment i per escrit.
19. Sintetitzar els coneixements sobre l'origen i les transformacions experimentades per la teoria general de l'art i pels diversos camps d'estudi de la disciplina.
20. Utilitzar els coneixements de teoria general de l'art en la crítica de la imatge artística.

Continguts

1. *Modernitat*
 1. El debat sobre les condicions de la modernitat i la crisi de l'Acadèmia. El naixement de la idea d'art modern i de l'artista d'avantguarda.
 2. Les teories realistes: natura i temperament, art i canvi social. Art, artesanía i utopia social: John Ruskin, William Morris i el moviment de *les arts i els oficis*.
 3. Reflexions al voltant de la naturalesa i funcions del nou art de la fotografia. Wagner i "L'obra d'art del futur."
 4. Experiència visual i pintura: les teories de l'impressionisme. L'esteticisme i la doctrina de *l'art per l'art*.
 5. Les teories simbolistes. Els simbolistes i el somni d'un teatre de la ment. Expressió i primitivisme.
 6. L'art i les ciutats modernes: futuristes i cubistes. La plàstica i el teatre constructivistes: experimentació i revolució.
 7. Explorant noves formes d'expressió. Els surrealistes i el cinema d'avantguarda. Els espectacles dadà.
 8. Camins i versions de l'art abstracte: voltes i revoltes.
 9. Avantguarda i crítica social i política. *Després de la modernitat*
2. *Després de la modernitat*

1. Ambivalències de la condició postmoderna: crítica de la modernitat i/o culminació del projecte modern. El discurs postmodern sobre l'art, la cultura i la societat a grans trets.

Metodologia

Classes en forma de seminari

Elaboració de treballs: recensions, comentaris de text, etc.

Cerques bibliogràfiques i documentals.

Tutories.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes en forma de seminari	50	2	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20
Tipus: Supervisades			
Tutories	20	0,8	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20
Tipus: Autònomes			
Cerques bibliogràfiques i documentals	40	1,6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20
Elaboració de treballs: recensions, comentaris de text, etc.	40	1,6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20

Avaluació

L'avaluació es basarà en tres evidències:

Dos comentaris de text i imatges
Una presentació oral

En cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-ne la ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Teams, etc. El professor o professora vetllarà perquè l'estudiant hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast

En cas de Plagi:

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es

produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Recuperació:

L'estudiant se podrà presentar-se a la recuperació dels exercicis puntuats amb una nota inferior a 5, amb l'excepció de la presentació oral.

Procediment de revisió dels exercicis:

En el moment de realització de cada activitat avaluativa, la professora informarà l'alumnat (Moodle) del procediment i data de revisió de les qualificacions.

Condicions per a la qualificació de 'No avaluable':

L'estudiant rebrà la qualificació de Noavaluable sempre que no hagi lliurat més del 30% de les activitats d'avaluació.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Comentari de text i imatges 1	35 %	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20
Comentari de text i imatges 2	35 %	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20
Presentació oral	30%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20

Bibliografia

Bibliografia general A

BARASCH, Moshe, *Modern Theories of Art, 2: From Impressionism to Kandinsky*, New York University Press, New York, 1998. BOZAL, Valeriano (ed.), *Historia de las ideas estéticas y de las teorías artísticas contemporáneas*, Vols. II, Visor, Madrid, 1996.

CALVO, F.; MARCHÁN S.; GONZÁLEZ, A, (eds.) *Escritos de arte de vanguardia 1900/1945*, Istmo, Madrid, 1999.

CHILVERS, Ian i CLAVES-SMITH, John, *A Dictionary of modern and contemporary art*, Oxford, Oxford University Press, 2009.

CHIPP, Herchel B., *Teorías del arte contemporáneo: fuentes artísticas y opiniones críticas*, Madrid, Akal, 1995.

EDWARDS, Steve i WOOD, Paul, *Art of the Avant-Gardes*, Yale Univ. Press, The Open University, London, 2004.

FAUCHEAUREAU, Serge, *Avant-gardes du XXe siècle, Arts & Littérature 1905-1930*, Flammarion, París, 2016.

Fontcuberta, Joan (ed.), *estètica fotogràfica*, GG, Barcelona, 2012.

FOSTER, Hal [et al.], *Arte desde 1900: modernidad, antimodernidad, posmodernidad*, Madrid, Akal, 2006.

FRASCINA, Francis & HARRIS, Jonathan, *Art in modern culture: an anthology of critical texts*, London, Phaidon, 1992.

GAY, Peter, *Modernidad. La atracción de la herejía de Baudelaire a Beckett*, Barcelona, Paidós, 2007.

- HARRISON, Charles & WOOD, Paul (eds.), *Art in Theory, 1900-2000*, Oxford, Blackwell, 2002.
- HUBERT, Marie-Claude, *Les grandes théories du théâtre*, Armand Colin, Paris, 2005.
- HUXLEY, Michael i WITTS, Noel (eds.), *The Twentieth-Century performance reader*, Routledge, London, 2002.
- KRACAUER, *Teoría del cine. La redención de la realidad física*, Paidós, Barcelona, 2009.
- LORENTE, Jesús-Pedro, *Historia de la crítica del arte. Textos escogidos y comentados*, Zaragoza, P. Univ. de Zaragoza, 2005.
- SANCHEZ, José A., *La escena moderna. Manifiestos y textos sobre el teatro de la época de las vanguardias*, Akal, Madrid, 1999.
- VERGO, Peter, *The music of painting: music, modernism and the visual arts from the Romantics to John Cage*, Phaidon, London, 2012.

Bibliografía específica

Tema 1

- BARASCH, Moshe, *Modern Theories of Art, 1: From Winckelmann to Baudelaire*, New York University Press, New York, 1990.
- BAUDELAIRE, *Salones y otros escritos de arte*, Madrid, Visor, 2005.
- BALZAC, Honoré de, *La obra maestra desconocida*, Madrid, Visor, 2001.
- BANN, Stephen, *Ways around modernism*, New York, Routledge, 2007.
- BENJAMIN, Walter, *Baudelaire : un poeta en el esplendor del capitalismo*, Madrid, Taurus, 1972.
- BRETTEL, Richard, *Modern art 1851-1921*, Oxford University Press, Oxford, 1999.
- CALINESCU, Matei, *Cinco caras de la modernidad : modernismo, vanguardia, decadencia, kitsch, posmodernismo*, Madrid, Tecnos, Alianza, 2003
- CRARY, Jonathan, *Las Técnicas del observador: visión y modernidad en el siglo XIX*, Murcia, Cendeac, 2008.
- EISENMANN, Stephen F. [et al.], *Historia crítica del arte del siglo XIX*, Madrid, Akal, 2001.
- FRASCINA, Francis et al., *La modernidad y lo moderno: la pintura francesa en el siglo XIX*, Madrid, Akal, 1998.
- GREENBERG, Clament, *La pintura moderna*, Siruela, Madrid, 2006.
- HARRISON, Charles & WOOD, Paul with GAIGER, Jason (eds.), *Art in Theory, 1815-1900: An Anthology of Changing Ideas*, Oxford, Blackwell, 1998.
- HOFMANN, Werner, *Los Fundamentos del arte moderno : una introducción a sus formas simbólicas*, Barcelona, Península, 1992.
- HUGO, Victor, *Cromwell*, Madrid, Espasa-Calpe, 1979.
- KRACAUER, Sigfried, *Jacques Offenbach and the Paris of his time*, Zone Books, New York, 2002.
- V.V.A.A. *La Promenade du critique influent : anthologie de la critique d'art en France : 1850-1900*, Paris, Hazan, 2010.

WOOD, Paul (ed.), *The Challenge of the Avant-Garde*, New Haven, Yale University Press, London, Open University, 1999.

Tema 2

BABLET, DENIS (ed.), *L'oeuvre d'art totale*, CNRS, París, 1995.

BATCHEN, Gofrey, *Burning with desire : the conception of photography*, Cambridge (Mass.), MIT Press, 1999

BENJAMIN, Walter, *Breve historia de la fotografía*, Madrid, Casimiro, 2011.

COURBET, Gustave, *Correspondance de Courbet*, Paris, Flammarion, 1996.

DAGUERRE, Louis J. M., *Historia y descripción de los procederes del daguerreotipo y diorama*, Mallorca, Miquel Font, 1991.

DANIEL, Malcolm, *The Photographs of Édouard Baldus*, New York, The Metropolitan Museum of Art, 1994.

FONTAN DEL JUNCO, Manuel i ÁLBAREZ, Maria Z., *William Morris i companya: el moviment Arts & Crafts a Gran Bretanya*, Madrid, Barcelona, 2017.

HENISCH, Heinz K., *The Photographic experience, 1839-1914 : images and attitudes*, University Park, Pennsylvania State University Press, 1994.

MARIEN, Mary Warner, *Photography and its critics : a cultural history, 1839-1900*, Cambridge, Cambridge Univ. Press, 1997.

MORRIS, William, *Arte y sociedad industrial*, Valencia, Fernando Torres, 1975.

MORRIS, William, *Arte y artesanía*, San Lorenzo del Escorial, Langre, 2011.

NADAR, Felix, *Quand j'étais photographe*, Paris, Actes Sud, 1998.

NEWHALL, Beaumont, *Historia de la fotografía*, Barcelona, Gustavo Gili, 2002.

NOCHLIN, Linda, *El realismo*, Madrid, Alianza, 1991.

ROSEN, Charles i ZERNER, Henri, *Romanticismo y realismo : los mitos del arte del siglo XIX*, Madrid, Hermann Blume, 1988.

RUSKIN, John, *The works of John Ruskin*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996.

SHARF, Aaron, *Arte y fotografía*, Madrid : Alianza, 1994.

WARGNER, Richard, *Arte y revolución*, Casimiro, Madrid, 2013.

WARGNER, Richard, *La obra de arte del futuro (1849)*, Publicacions de la Universitat de València, València, 2007.

Tema 3

CAHN, Isabelle, *Le théâtre de l'Oeuvre 1893-1900: Naissance du théâtre moderne*, Musée d'Orsay, abril-juliol 2005, Paris, 2005.

DILLMAN, Claudia, *The total artwork in expressionism : art, film, literature, theater, dance, and architecture, 1905-25*, Stadtmuseum Darmstadt,

DORRA, Henri, *Symbolist art theories : a critical anthology*, Berkeley, University of California Press, 1994.

GAUGUIN, Noa Noa : *estada a Tahití*, Barcelona : Quaderns Crema, 2001.

Gasquet, Joachim, *Cézanne, Lo que vi y lo que me dijo*, Gadir, Madrid, 2010.

GOGH, Vincent van, *The Complete letters of Vincent van Gogh*, London , Thames & Hudson, 2000.

GORDON, Donald E., *Expressionism: Art and Idea*, Yale University Press, New Haven(etc.), 1987.

HUYSMANS, Joris-Karl, *Écrits sur l'art : 1867 - 1905*, Paris, Bartillat, 2006.

KANDISNKY, Vasily i MARC, Franz, *El jinete azul*, Paidós, Barcelona, 1989.

MALLARMÉ, Stéphane, *Manet*, Madrid, Casimiro, 2012.

MALLARMÉ, Stéphane i VALÉRY, Paul, *Berthe Morisot*, Castelvechi, Roma, 2016.

POE, Edgar Allan, *Ensayos y críticas*, Madrid , Alianza, 1973

REDON, Odilon, *A soi-même : journal (1867-1915) : notes sur la vie, l'art et les artistes*, José Corti, Paris, 1961.

SCHAPIRO, Meyer, *Impressionism: reflexions and impressions*, George Brazier, New York, 1997.

SHIFF, Richard, *Cézanne and the end of impressionism : a study of the theory, technique and critical evaluation of modern art*, The University of Chicago Press, Chicago & London , 1984.

SOLANA, Guillermo Ed. *El impresionismo: la visión original*, Siruela, Madrid, 1997.

WILDE, Oscar, *Sobre el arte y el artista*, Barcelona, DVD, 2000.

WHISTLER, James Abbot McNeil, *Ten o'clock*, Paris, l'Echoppe, 1992.

ZOLA, Émile, *Escritos sobre Manet*, Madrid, Abada, 2010.

Tema 4

BAHR, Hermann, *Il superamento del Naturalismo*, Milano, SE, 1994.

CASALS, Josep, *Afinidades vieneses: sujeto, lenguaje, arte*, Anagrama, Barcelona, 2003

CLAIR, Jean (dir.), *Vienne 1880-1938 : l'apocalypse joyeuse*, Centre Pompidu, Paris, 1986.

HOFMANNSTHAL, Hugo von, *Carta de Lord Chandos y otros textos en prosa*, Barcelona, Alba, 2001.

KOERNER, Joseph Leo (Coord.), *The Vienna Project*, Harvard University,
<https://viennaproject.fas.harvard.edu/>

SCHORSKE, CARL E., *Viena Fin-de-Siècle, Política y Cultura*, GG. Barcelona, 1981.

SWEIG, Stefan, *El mon d'ahir*, Quaderns Crema, Barcelona, 2001.

Tema 5

BORCHARDT-HUME, *Albers and Moholy-Nagy : from the Bauhaus to the New World*, Tate, London, 2006.

CONIO, Gerard (ed.), *Le Constructivisme russe : textes théoriques, manifestes , documents*, L'Age d'Homme, Lausanne, 1987.

DRUDI, Maria i FIORI, Teresa, *Archivi del Futurisme*, De Luca, Roma, 1986.

EISENSTEIN, Sergei M., *Teoría y técnica cinematográfica*, Rialp, Madrid, 1989.

GOLDBERG, RoseLee, *Performance Art, From Futurism to the Present*, Thames and Hudson, London, 2011.

GOUGH, Maria, *The Artist as producer : Russian constructivism in revolution*, University of California Press, Berkeley, 2005.

LISTA, Giovanni, *Futurisme : manifestes proclamations documents*, L'Age d'Homme, Lausanne, 1973.

HAMON-SIRÉJOLS, Christine, *Le constructivisme au théâtre*, CNRS, París, 2004.

MEYERHOLD, Vsévolod. *Textos teóricos* (ed. J. A. Hormigón), Madrid, 2008.

MOHOLY-NAGY, Laszlo, *Pintura, fotografía, cine y otros escritos sobre fotografía*, GG, Barcelona, 2005.

SCHLEMMER, Oskar, *Escritos sobre arte: pintura, teatro ballet. Cartas y Diarios*, Paidós, Barcelona, 1987.

VVAA., *Bauhaus: a conceptual model*, Hatje Cantz , Berlín, Nova York, 2009.

VVAA, *The future is our only goal / Aleksandr M. Rodchenko, Varvara F. Stepanova* Prestel, Munich, 1991.

Tema 6

ARTAUD, Antonin, *El teatro y su doble*, Edhasa, Barcelona 2012.

BALL, Hugo, *La huída del tiempo*, Acantilado, Barcelona, 2005.

DULAC, Germaine, *Ecrits sur le cinema 1919-1937*, París, 1994

DURUZOI, Gérard, *Le Surréalisme*, Hazan, París, 2002.

HUELSENBECK, Richard, *Almanaque Dadá*, Tecnos, Madrid 2015.

HUGHES, Robert, The Shock of the New - Ep 2, *The Powers That Be - Examining the relationship between art and authority*. BBC, 1980: <https://www.youtube.com/watch?v=3JEx6CDW6-o>

MOTHERWELL, Robert (ed.) , *The Dada painters and poets: an Anthology*, Harvard University Press, Cambridge (Mas.), 1989.

RICHTER, Hans, *Dada and anti art*, Thames and Hudson, London, 2016.

SONTAG, Susan, *El poder de la palabra*, Oviedo, 2004.

VVAA., *Dali and film*, Tate, London, 2007.

VVAA, *La subversion des images : surréalisme, photographie, film*, Centre Pompidou, París, 2009.

Tema 7

CROW, Thomas, *Late thoughts: reflexions on artists and composers at work*, Getty, Los Angeles, 2006.

DICKERMAN, Leah (dir.), *Inventing abstraction 1910-1925 : how a radical idea changed modern art*, New York, London, 2012.

JONES, Amelia (ed.), *A Companion to contemporary art since 1945*, Malden, Blackwell Pub., 2006.

KOCUR, Zoya i LEUNG, Simon, *Theory in contemporary art*, Oxford, Blackwell, 2005.

LIND, Maria, *Abstraction*, The MITT Press, London, Cambridge Mass, 2013.

SCHAPIRO, Meyer, *La Nature de l'art abstrait*, Alia, París, 2013.

WOOD, Paul (ed.), *Varieties of modernism*, New Haven & London, Yale University Press, 2004.

Tema 8

BECKMANN, Max, *Escritos, diarios y discursos (1903-1950)*, Síntesis, Madrid, 2003.

BRECHT, Bertold, *Les arts et la revolution*, L'Arche, París, 1970.

DANCHEV, Alex (ed.), *100 Artists' Manifestos*, Penguin, London, 2011.

EINSTEIN, Carl, *El arte como revuelta: escritos sobre las vanguardias (1912-1933)*, Valencia, 2008.

GONZÁLEX, Ángel i alt., *La Barraca y su entorno teatral*, Madrid, 1975.

GROZ, Georg, PISCATOR, Erwin, BRECHT, Bertold, *Arte y sociedad*, Calden, Buenos Aires, 1968.

PISCATOR, Erwin, *Teatro, política, sociedad*, Madrid, 2013.

RANCIERE. Jacques, *Sobre políticas estéticas*, MACBA, Barcelona, 2005.

VVAA., *The Berlin of Georg Groz*, Yale University Press, New Haven and London, 1997.

Bibliografía general B

BAUDRILLARD, Jean, *Cultura y simulacro*, Barcelona : Kairós, 1978.

GUASCH, Anna Maria, *El Arte último del siglo XX : del posminimalismo a lo multicultural*, Madrid, Alianza, 2000.

GUASCH, Anna Maria, *Arte y archivo, 1920-2010 : genealogías, tipologías y discontinuidades*, Madrid, Akal, 2011.

HOPKINS, David, *After Modern Art 1945-2000*, Oxford, Oxford University Press, 2000.

JONES, Amelia (ed.), *A Companion to contemporary art since 1945*, Malden, Blackwell Pub., 2006.

DICKHOFF, Wilfried, *After nihilism : essays on contemporary art*, Cambridge , Cambridge University Press, 2000.

LUCIE-SMITH, Edward, *Art tomorrow* , Paris, Terrail, 2002.

MADERUELO, Javier (ed.), *Medio siglo de arte : últimas tendencias, 1955-2005*, Madrid , Abada, 2006.

RAMÍREZ, Juan Antonio [et. Al], *Tendencias del arte, arte de tendencias a principios del siglo XXI*, Madrid , Cátedra, 2004.

STILES, Christine i SELZ, Peter, *Theories and documents of contemporary art: a sourcebook of artists' writings*, Berkeley, University of California Press, 2012.

VICKERY, Jonathan i COSTELLO, Diarmuid (eds.), *Art : key contemporary thinkers*, Oxford, New York, Berg, 2007.

WALLIS, Brian (ed.), *Arte después de la modernidad*, Madrid, Akal, 2001.

Tema 9

ELKINS, James, *Master narratives and their discontents*, New York, Routledge, 2005.

HARRISON, Sylvia, *Pop art and the origins of post-modernism* , New York : Cambridge University Press, 2001
[R. electrònic]

FONTCUBERTA, Joan, *La cámara de Pandora : la fotografi@ después de la fotografía*, Barcelona, Gustavo Gili, 2010.

FRIED, Michael, *Why photography matters as art as never before*, New Haven, Yale University Press, 2008.

FOSTER, Hal (et. al.), *La Posmodernidad*, Barcelona, Kairós, 1985.

GABLIK, Suzi, *¿Ha muerto el arte moderno?*, Madrid, Hermann Blume, 1987.

GUASCH, Anna Maria, *Los Manifiestos del arte posmoderno : textos de exposiciones, 1980-1995*, Madrid, Akal, 2000.

JAMESON, Frederic, *El Posmodernismo o la lógica cultural del capitalismo avanzado*, Barcelona, Paidós, 1991.

JAMESON, Frederic, *El postmodernismo revisado*, Abada, Madrdi, 2012.

LYOTARD, Jean-François, *La Condició postmoderna : informe sobre el saber*, Barcelona, Angle, 2004.

KRAUSS, Rosalind E., *La Originalidad de la vanguardia y otros mitos modernos*, Madrid, Alianza, 1996.

MEYER, Richard, *What was contemporary art*, The MITT, Cambridge Mass., London, 2013.

RANCIÉRE, Jacques, *Béla Tarr, le temps d'après*, Paris, Capricci , 2011.

TAYLOR Víctor E. i WINQUIST, Charles E., *Enciclopedia del posmodernismo*, Madrid, Síntesis, 2002.

VATTIMO, Gianni y otros, *En torno a la posmodernidad*, Barcelona, Anthropos, 1994.

WOOD, Paul [et al.], *La Modernidad a debate : el arte desde los cuarenta*, Akal, Madrid , 1999.